

Remissvar

Stärkt patientsäkerhet genom rätt kompetens – utifrån hälso-och sjukvårdens och tandvårdens behov, SOU 2025:63

Sveriges Arbetsterapeuter har tagit del av utredningens förslag.

Sveriges Arbetsterapeuter organiserar den absoluta majoriteten arbetsterapeuter i yrkesverksam ålder i Sverige. Vi tillvaratar och driver arbetsterapeutens yrkesmässiga och fackliga intressen. Med en hög representativitet kan vi som organisation föra arbetsterapins och arbetsterapeuters talan i Sverige och internationellt.

Förbundet vill genom detta remissvar lämna synpunkter framför allt kopplat till de förslag som särskilt berör arbetsterapeuter.

Fortbildning

Förbundet anser att förslagen om att lagstadga krav på kontinuerlig fortbildning för hälso- och sjukvårdspersonal är positiva. För att kunna utföra sitt arbete med hög kvalitet och i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet är det avgörande att arbetsterapeuter och annan hälso- och sjukvårdspersonal ges förutsättningar till systematisk och kontinuerlig fortbildning. För att tydliggöra verksamhetens ansvar gällande fortbildning anser Sveriges Arbetsterapeuter att det behövs en nationell reglering som säkerställer rätt och möjligheter till kontinuerlig fortbildning för arbetsterapeuter. Ett skärpt lagkrav är en förutsättning för att komma till rätta med de utmaningar som finns.

Att det finns behov av att skärpa kraven för fortbildning är något som Sveriges Arbetsterapeuter påtalat under lång tid. I förbundets senaste fortbildningsenkät (2025) uppger en majoritet av arbetsterapeuterna inom regional och kommunal verksamhet att de inte fått den fortbildning som de behöver för att hålla sina yrkeskunskaper aktuella i relation till sitt professions- och legitimationsansvar.

Samtidigt väcker förslaget flera frågor om förutsättningarna för att ett lagstadgat krav på fortbildning ska fungera i praktiken. Exempelvis behöver det klargöras hur – och av vem – det ska bedömas vilken typ av fortbildning som är relevant för både verksamheten och individen. Även innebörden i kravet att fortbildningen ska vara möjlig att genomföra utifrån verksamhetens behov och

den anställdas arbetsbelastning behöver förtydligas. De förslag som gäller dokumentation av hur fortbildning har genomförts inom olika verksamheter behöver även de tydliggöras. Förslag som att redovisning ska ske i den årliga patientberättelsen kan vara ett sätt att dokumentera, men än viktigare är att det finns en tydlighet och en gemensam standard för *vad* som ska dokumenteras för att skapa avsett värde samt att relevant uppföljning över tid kan genomföras.

Förbundet anser vidare att det är avgörande att fortbildningsbehov och genomförande utgår från en tydlig och konstruktiv dialog mellan arbetstagare och arbetsgivare. Denna dialog bör inte bara omfatta syftet med fortbildningen, utan även skapa realistiska förutsättningar, inklusive att arbetsbelastningen minskas under tiden för genomförandet. Det är också önskvärt att ökad användning av kompetensmodeller blir en naturlig följd av fortbildningskravet, för att säkerställa att kompetensen kommer verksamheten till nytta och i syfte att bättre möjliggöra en löneutveckling. Trots att det nu föreslås att fortbildning ska bli lagstadgad, är det avgörande att arbetsgivare förstår att detta inte är något som kan prioriteras bort under år med ansträngd ekonomi. Om fortbildning blir ett lagkrav måste förutsättningarna för att genomföra den finnas – oavsett ekonomiskt läge. Förbundet är medvetna om att detta kan innebära en utmaning, särskilt eftersom inga extra medel föreslås avsättas för att möta det nya lagkravet. Det är därför viktigt att redan nu börja planera för hur fortbildning kan säkerställas långsiktigt inom alla verksamheter.

Vidareutbildning

Sveriges Arbetsterapeuter anser att förutsättningar för vidareutbildning och specialisering inom arbetsterapi behöver förbättras avsevärt så att fler arbetsterapeuter ges möjlighet och förutsättningar att erhålla specialistbevis. För att säkerställa detta behövs en reglerad specialistutbildning med nationella examensmål och specialistområden. Sveriges Arbetsterapeuter anser vidare att bevis om specialistkompetens i arbetsterapi ska utfärdas av Socialstyrelsen efter genomgången specialistutbildning. För att nå specialistkompetens ska det krävas, lägst magisterexamen, minst fem år som yrkesverksam arbetsterapeut, varav två år inom specialistområdet. Detta upplägg följer nuvarande specialistutbildning för arbetsterapeuter som genomförs i Sveriges Arbetsterapeuters regi.

Förbundet ser dock positivt på ett vårdprofessionslyft utifrån att ett sådant kan komma att ge både arbetsgivare och arbetstagare bättre förutsättningar till vidareutbildning och stödjer därmed en vidare utredning av förslaget.

Ett standardiserat förfarande och en jämförbar process för fler professioner inom hälso- och sjukvården ger vinster i form av likvärdighet och ökad kvalitet. Det är dock avgörande att beakta att förutsättningarna för varje enskild profession är

mycket olika när det kommer till exempelvis behov och innehåll i en specialisering, antal yrkesverksamma, involverade huvudmän samt tillgång till disputerade och handledare. Därför är det angeläget och en förutsättning att en utredning inkluderar ett nära samarbete med berörda professionsförbund och -föreningar som besitter den samlade kompetensen kring detta för respektive profession.

I ett framtida utredningsarbete behöver följande frågor, bland andra, adresseras och bemötas för att ett vårdprofessionslyft ska vara relevant för arbetsterapeuter:

- Är nuvarande nivå på grundutbildning ändamålsenlig för de vårdprofessioner som idag har en treårig utbildning? Det råder idag en omfattande kunskapsträngsel inom flera grundutbildningar gällande såväl teoretiska som praktiska moment. För att säkerställa att blivande arbetsterapeuter i tillräcklig utsträckning rustas för att möta kraven i professionsutövningen behöver en utredning se över nuvarande nationella examensmål och överväga en förlängning av grundutbildningen till fyra år för arbetsterapeutexamen inklusive rätt till magisterexamen i arbetsterapi.
- Hur ser skillnaderna ut mellan olika vårdprofessioners utbildningar på magister- och masternivå – både mellan professionerna och mellan olika lärosäten – och vad får dessa skillnader för betydelse för ett framtida vårdprofessionslyft? En utredning behöver belysa hur utbildningar på avancerad nivå är organiserade och tillgängliga i dag, och hur detta påverkar möjligheterna att skapa en jämlik satsning för samtliga vårdprofessioner.
- Vilken nivå bör utbildningar inom ett framtida vårdprofessionslyft ligga på, för att möta behoven hos yrkesgrupper som i dag har utbildning på grundnivå? Det bör även övervägas hur ett vårdprofessionslyft ska säkerställa möjligheten till akademisk progression och karriärvägar så att inte förutsättningarna för att kunna gå vidare till forskarutbildning begränsas. För att fort- och vidareutbildning verkligen ska vara tillgänglig och likvärdig krävs att den är både erkänd och användbar i yrkesutövningen – oavsett utbildningsform.
- Vilken aktör bör ha ansvar för att definiera och kvalitetssäkra utbildningarnas innehåll, nivå och koppling till karriärutveckling inom ramen för ett vårdprofessionslyft? En utredning behöver ta ställning till hur ansvarsfördelningen mellan lärosäten, arbetsgivare, statliga myndigheter och professionerna själva bör se ut för att säkerställa långsiktig kvalitet och relevans.

- Hur kan det säkerställas att arbetsterapeuter och andra professioner med treårig grundutbildning får samma möjligheter till specialisering och utveckling som professioner med etablerade vidareutbildningar? Det är viktigt att utreda hur vårdprofessionslyftet kan omfatta samtliga berörda yrkesgrupper, oavsett storlek eller tidigare utbildningsstruktur, så att inte befintliga skillnader cementeras. Där utöver behöver olika förutsättningar för professionerna inkluderas i utredningens arbete, framför allt kopplat till de skillnader som kan uppstå beroende av huvudman och vårdnivå. Behov av specialistkompetens finns inom såväl specialistvård som primärvård, men det är stor skillnad i förutsättningar mellan exempelvis ett universitetssjukhus och en liten kommun med enbart ett fåtal arbetsterapeuter anställda.
- Hur bör utbildningsinsatser inom ett framtida vårdprofessionslyft fördelas över landet, och vilka kriterier bör avgöra vilka lärosäten som får ge utbildning? Det behöver övervägas hur geografisk spridning, tillgång till akademisk kompetens och vårdens behov ska vägas samman för att skapa en rättvis och ändamålsenlig utbildningsstruktur.

Sveriges Arbetsterapeuter vill även understryka att även om ett standardiserat förfarande i form av ett vårdprofessionslyft har flera fördelar – såsom ökad kvalitet, likvärdighet och ett upplägg som främjar specialisering inom den egna verksamheten – finns det en påtaglig risk att arbetsterapeuters möjligheter att fördjupa sig inom nya och tvärprofessionella områden begränsas. Detta kan i sin tur hämma det entreprenörskap, den innovation och den utvecklingskraft som är avgörande för att möta framtidens komplexa utmaningar, särskilt för en numerärt mindre profession som arbetsterapin. Att fortsatt värna om flexibilitet och möjligheten till individuell fort- och vidareutbildning är därför centralt för att stärka professionens långsiktiga relevans och samhällsnytta.

Avslutningsvis vill vi särskilt lyfta fram några aspekter som rör både fort- och vidareutbildning. Det finns ett tydligt behov av likvärdig, strukturerad och kvalitetssäkrad fort- och vidareutbildning som både stärker yrkesrollen, möjliggör långsiktiga karriärvägar och på sikt utvecklar professionen. Vi ser dock att vårdprofessionslyftet kan skapa vissa undanträngningseffekter som på sikt kan påverka professionens utveckling negativt. En oro är att dagens breda utbud av magister- och masterutbildningar eller kurser på avancerad nivå kan komma att minskas till förmån för nya riktade professionskurser och uppdragsutbildningar som kommer ges och finansieras inom ramen för vårdprofessionslyftet. Detta blir en särskild risk för mindre professioner som arbetsterapeut, då det inom vissa områden, där få arbetsterapeuter är verksamma, kan bli mycket svårt att hitta relevant fort- och vidareutbildning. Det är därför avgörande att lärosätenas akademiska frihet när det gäller att styra innehåll och utformning av fort- och

vidareutbildning på avancerad nivå även fortsatt erkänns och ges en rimlig
resurstilldelning.

Ida Kåhlin
Förbundsordförande